

УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Є. О. ЖУК

(Хмельницький національний університет)

Анотація. *Мета* дослідження полягає у проведенні аналізу щодо виділення місця виробничого потенціалу як центральної ланки виробничого процесу, узагальненні терміна «виробничий потенціал» на основі різноманітних думок науковців задля подання структурної схеми елементів управління виробничим потенціалом підприємства. **Методика дослідження.** *Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою таких методів: діалектичного підходу, аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення.* **Результати.** *У статті розглянуто основні визначення терміна «виробничий потенціал підприємства» й, на основі думок науковців, сформовано узагальнююче визначення автором. Оцінено місце виробничого потенціалу у виробничому процесі підприємства з урахуванням впливу фінансових ресурсів.* **Практична значущість результатів дослідження.** *Сформовано механізм управління виробничим потенціалом підприємства, який вміщує в собі складові: функції, форми, методи, інструменти, важелі. Проведений аналіз дозволить визначити основні проблемні моменти в управлінні виробничим потенціалом підприємства, на основі яких було подано рекомендації щодо покращення механізму управління виробничим потенціалом.*

Ключові слова: *виробничий потенціал, управління, ресурси, можливості, механізм, функції, форми, методи, удосконалення виробництва, зовнішні впливи.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Розвиток машинобудування в Україні потребує корінних змін у підходах до стратегічного управління, адже в основі ефективного управління сучасним машинобудівним підприємством лежить саме стратегічне управління виробничим потенціалом підприємства. У цьому випадку, корінні зміни, перш за все, стосуються переорієнтації виробництва, зважаючи на виробничий потенціал підприємства, адже динамічність зовнішнього середовища, політична нестабільність і невизначеність є постійним стимулом машинобудівних підприємств до пошуку прихованих резервів у виробничому потенціалі та до дієвого забезпечення придатності ресурсної бази.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних економічних виданнях досить багато уваги приділяється проблематиці потенціалів, у тому числі й виробничому потенціалу підприємства. Дослідженню теорії потенціалу підприємства, питань його оцінки та різних аспектів управління присвячено наукові праці таких

вітчизняних учених: О. Б. Альохіна, О. М. Анісімової, Є. А. Бельтюкова, А. Е. Воронової, О. І. Гончар, Н. С. Краснокутської, Є. В. Лапіна, І. М. Репіної, Г. М. Тарасюк та ін. Хоча дослідженням поняття «виробничий потенціал» займалися багато економістів, цей термін потребує постійних оновлень, змін у підходах, адже економіка як наука є мінливою.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає у проведенні аналізу щодо виділення місця виробничого потенціалу як центральної ланки виробничого процесу, узагальненні терміна «виробничий потенціал» на основі різноманітних думок науковців задля подання структурної схеми елементів управління виробничим потенціалом підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Уперше поняття «виробничий потенціал» було використано в 1973 р. А. Анчишкіним. Інші науковці також детально підходили до аналізу цього поняття у своїх працях (табл. 1).

Таблиця 1

**Змістове наповнення терміна «виробничий потенціал підприємства»
з авторськими коментарями**

Автор	Визначення	Коментар автора
Л. Квятковська	Виробничий потенціал – це здатність суб'єкта господарювання до використання як наявних, так і резервних ресурсів, необхідних для виробництва продукції в максимальних обсягах і з конкурентними властивостями в умовах НТП та прогресивності механізму управління [1]	Не враховує впливи зовнішнього середовища
О. І. Анчишкін	Виробничий потенціал – набір ресурсів, які у процесі виробництва приймають форму факторів виробництва [2]	Не відображає впливу зовнішнього середовища
О. С. Федонін, І. М. Репіна, О. І. Олексюк	Виробничий потенціал – наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення і використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції [3]	Передбачає зв'язок із ринком, проте має лише результативне спрямування
І. М. Мазко, О. Г. Денисюк	Виробничий потенціал – це граничні виробничі можливості щодо випуску певного обсягу продукції відповідної якості та асортименту з урахуванням вимог забезпечення стратегічної гнучкості виробничо-технічної основи підприємства [4, с. 77]	Потребує більш повного розкриття поняття «граничні можливості», недостатньо враховано потенційні можливості
Н. І. Сарай	Виробничий потенціал підприємства – це його можливості щодо виготовлення продукції певного асортименту, номенклатури та якості в потрібній споживачам кількості [5, с. 101]	Не відображає складові елементи виробничого потенціалу
Є. В. Лапін	Під виробничим потенціалом підприємства розуміє кількісний і якісний склад матеріальних і нематеріальних ресурсів, що забезпечують отримання максимальної економічної вигоди за найбільш повного їхнього використання за часом і продуктивністю [6, с. 176]	Характеризує виробничий потенціал із мікроекономічного погляду підприємства
Б. А. Райзенберг	Виробничий потенціал – це реальний обсяг продукції, який можна виробити при повному використанні ресурсів, які є у наявності. Виробничий потенціал – це наявні та потенційні можливості виробництва, наявність факторів виробництва, забезпеченість його основними видами ресурсів [7]	Не враховано фактор зовнішнього середовища
П. Г. Перерва, Н. М. Побережна	Виробничий потенціал розкриває сутність внутрішнього середовища та впливає на зовнішнє середовище. Результати його використання доцільно розглядати з позицій внутрішньої та зовнішньої ефективності економічних ресурсів за відповідними показниками [8, с. 193]	Не містить ресурсного спрямування, оскільки мало аргументованими залишаються складові

Проте, найбільш повним є таке визначення: виробничий потенціал підприємства – це сукупність виробничих ресурсів, наявних і прихованих можливостей та здатність підприємства до їх використання в умовах динамічного ринкового середовища з метою реалізації статутних цілей і завдань.

Для розробки нового підходу до механізму управління виробничого потенціалу підприємства варто оцінити місце виробничого потенціалу як центральної ланки виробничого процесу, його складові та взаємодію з фінансовими ресурсами підприємства (рис. 1).

Якщо розглянути виробничий потенціал як центральну ланку виробничого процесу під-

приємства (рис. 1), то можна усвідомити, що фінансові ресурси підприємства ніяким чином неможливо виокремити від виробничого потенціалу.

З однієї сторони, фінансові ресурси є передумовою для формування і розвитку виробничого потенціалу, а з іншої сторони – це результат діяльності виробничого потенціалу, який виявляється в отриманні прибутку як частини збагачення фінансової бази підприємства за рахунок отримання позитивного фінансового результату діяльності. Отже, фінансовий потенціал є сукупністю можливостей, що реалізуються фінансовим механізмом за допомогою фінансових ресурсів.

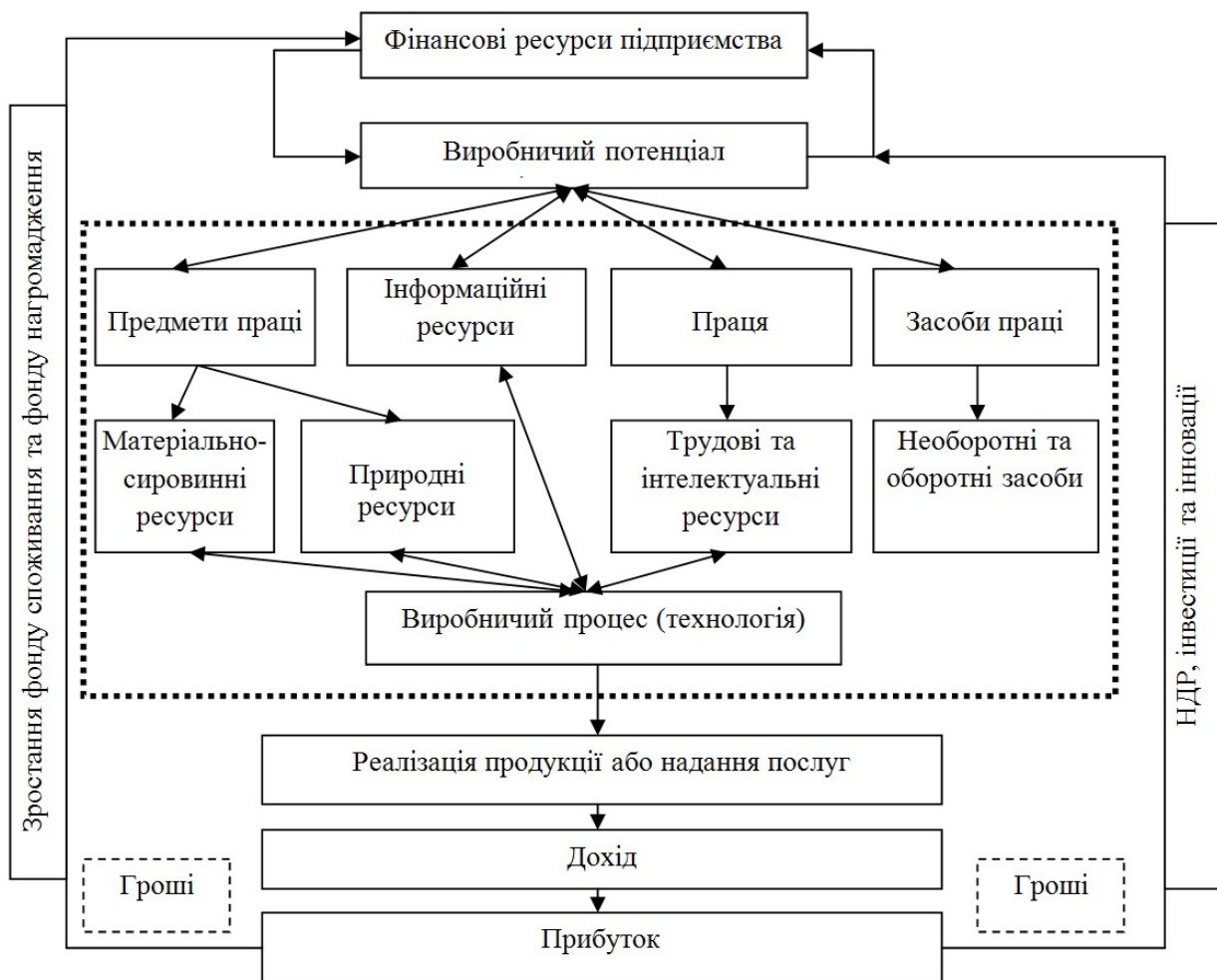

Рис. 1. Місце виробничого потенціалу у виробничому процесі підприємства

З однієї сторони, фінансові ресурси є передумовою для формування і розвитку виробничого потенціалу, а з іншої сторони – це результат діяльності виробничого потенціалу, який виявляється в отриманні прибутку як частини збагачення фінансової бази підприємства за рахунок отримання позитивного фінансового результату діяльності. Отже, фінансовий потенціал є сукупністю можливостей, що реалізуються фінансовим механізмом за допомогою фінансових ресурсів.

Виробничий потенціал є системою компонент, до якої слід включати: засоби праці (необоротні та оборотні засоби), предмети праці (матеріально-сировинні та природні ресурси), інформаційні ресурси та працю (трудові й інтелектуальні ресурси). Ці компоненти під час взаємодії у вигляді виробничого процесу та за обраної технології здійснюють реалізацію кінцевого продукту, завдяки якому за правильного

управління всіма процесами відбувається зростання доходу та отримання прибутку. Прибуток варто розподілити на два рівні надходження. По-перше, це гроші на поповнення фонду споживання та фонду нагромадження у формі збагачення фінансових ресурсів підприємства. По-друге, кошти розподіляються на науководослідні розробки й інновації, залучення інвестицій, які підприємство використовує для розвитку та зростання ефективного використання виробничого потенціалу підприємства.

Ця модель найбільш повно описує процес взаємодії виробничого процесу із фінансовими ресурсами.

Для покращення механізму управління виробничим потенціалом необхідно:

– постійно здійснювати дослідження за змінною ресурсної складової, яка прямо впливає на розвиток механізму управління виробничим потенціалом підприємства;

– здійснювати практичну реалізацію функцій та форм за допомогою методів, інструментів і важелів, що входять до сутнісної характеристики;

– забезпечувати розробку новітніх інструментів, методів і важелів, які виникатимуть у разі зміни внутрішнього й зовнішнього середовища існування підприємства;

– удосконалювати механізм управління виробничим потенціалом підприємства для окремо взятих підприємств з урахуванням специфіки їх діяльності;

– задля підвищення рівня ефективності

виробництва підприємства залучати новітні управлінські технології.

Звернувши увагу на всі рекомендації, варто сформулювати структурну схему елементів механізму управління виробничим потенціалом підприємства.

Механізм управління виробничим потенціалом підприємства є складною моделлю, адже вміщує в собі багато складових, до яких можна зарахувати: функції, форми, методи, інструменти, важелі. На рис. 2 представлена структурна схема елементів управління виробничим потенціалом підприємства.

Механізм управління виробничим потенціалом підприємства – це система функцій, форм, методів, інструментів і важелів, що у взаємодії забезпечують здатність управління виробничим потенціалом підприємства з метою реалізації цілей і завдань підприємства						
	Організація	Аналізування	Планування і прогнозування	Мотивація	Контроль	Нормування і регулювання
Функції	Організація процесу виробництва, поставки товарів, оптимального використання ресурсів	Аналізування використання ресурсів у попередніх періодах, аналіз ринкової ситуації	Планування і прогнозування роботи з поставальниками, робочої програми, кошторису витрат	Контроль якості товарів, контроль за вчасним виконанням робіт, поточний і підсумковий облік	Матеріальне та моральне стимулювання працівників	Нормування виробничих ресурсів, нормування праці, регулювання виробництва
Форми	Управління виробничими, інформаційними ресурсами		Управління трудовими, інформаційними ресурсами		Управління фінансовими, інформаційними ресурсами	
Методи	Активні маркетингові дослідження щодо ресурсної складової, використання внутрішніх резервів, модернізація виробництва, удосконалення управління, преміювання персоналу, соціальний розвиток підприємства та ін.					
Інструменти	Створення «буферних зон» (досягається шляхом створення запасів і резервів для безперервного надходження ресурсів, інформації і т. п.), складання прогнозів майбутнього розвитку, складання планів, сценаріїв розвитку, ухвалення ефективних рішень, інновації, моніторинг та ін.					
Важелі	Стимули	Моральне й матеріальне стимулювання				
	Санкції	Матеріальна, кримінальна відповідальність за допущені недоліки				

Рис. 2. Механізм управління виробничим потенціалом підприємства

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямку. Отже, механізм управління виробничим потенціалом підприємства є комплексною системою, яка зосереджує в собі багато різноманітних складових. Варто виділити шість функцій, кожна з яких виконує механізм управління виробничим потенціалом підприємства. Пояснення функцій, що містяться під їх назвою, допомагає зрозуміти їх суть та вказує на основні напрямки їх дій. Форми механізму варто розрізняти в залежно від управління ресурсами: виробничими, трудовими та

фінансовими. Крім того, можна побачити методи, інструменти (плани, прогнози, прийняття рішень і т. п.) та важелі впливу (стимули та санкції), які може застосовувати підприємство під час здійснення механізму управління виробничим потенціалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квятковська Л. А. Економічна оцінка виробничого потенціалу машинобудівного підприємства: автореф. дис. ... канд. еко-

ном. наук : 08.00.04 / Любов Абрамівна Квятковська ; [наук. керівник О. І. Маслак]; Нац. техн. ун-т «Харківський політехнічний ін-т». – Харків, 2011. – 20 с.

REFERENCES

2. Анчишкин А. И. Прогнозирование роста экономики / А. И. Анчишкин. – Москва : Экономика, 1996. – 98 с.
3. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – 2-ге вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 316 с.
4. Мазко І. М. Механізм оцінки управління виробничим потенціалом підприємства./ І. М. Мазко, О. Г. Денисюк // Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки ЖДТУ (15–17 травня 2013 року). – Житомир : Житомир. держ. технол. ун-т, 2013. – Т. 2. – С. 77–78.
5. Сарай Н. І. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості діагностики / Н. І. Сарай // Інноваційна економіка. – 2012. – № 12. – С. 100–103.
6. Лاپин Е. В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Лاپин Е. В. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2004. – 360 с.
7. Райзенберг Б. А. Курс экономики : учебник / Б. А. Райзенберг, Е. Б. Стародубцева. – Москва : Инфра-М., 2010. – 672 с.
8. Перерва П. Г. Визначення ефективності використання виробничого потенціалу машинобудівного підприємства / П. Г. Перерва, Н. М. Побережна // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 2. – С. 191–198.
9. Боднарюк В. А. Структура економічного механізму управління прибутком торговельного підприємства / В. А. Боднарюк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.5. – С. 188–194.
10. Гончар О. І. Управління потенціалом підприємства із врахуванням життєвих стадій бізнесу / Гончар О. І. // Науковий вісник Полісся Чернігівського національного технологічного університету. – 2016. – № 3 (7). – С. 190–196.
1. Kviatkovska, L. A. (2011). Ekonomichna otsinka vyrobnychoho potentsialu mashynobudivnoho pidpriemstva [Economic evaluation of the production potential of machine-building enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: Nats. tekhn. un-t «Kharkivskiyi politekhnichniyi in-t» [in Ukrainian].
2. Anchishkin, A. I. (1996). *Prognozirovanie rosta jekonomiki* [Prediction of growth of the economy]. Moscow: Jekonomika [in Russian].
3. Fedonin, O. S., Ryepina, I. M. & Oleksyuk, O. I. (2006). *Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka* [Enterprises potential: formation and evaluation]. (2nd ed.). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Mazko, I. M. & Denysiuk, O. H. (2013). *Mekhanizm otsinky upravlinnia vyrobnychym potentsialom pidpriemstva* [Management mechanism of estimation the enterprise production potential]. *Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi on-line konferentsii aspirantiv, molodykh uchenykh ta studentiv, prysviachenoї Dniu nauky ZhDTU – Proceedings of All-Ukrainian scientific-practical conference on-line graduate students, young scientists and students, dedicated to science ZNTU*. (Vol. 2). (pp. 77–78). Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. tekhnol. un-t [in Ukrainian].
5. Sarai, N. I. (2012). *Vyrobnychiy potentsial pidpriemstva: sutnist ta osoblyvosti diahnostryky* [Industrial potential of the enterprise: the nature and characteristics of diagnosis]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative Economy*, 12, 100–103 [in Ukrainian].
6. Lapin, E. V. (2004). *Ocenka jekonomicheskogo potentsiala predpriyatija* [Assessment of the economic potential of the enterprise]. Sumy: ITD «Universitetskaja kniga» [in Russian].
7. Rayzenberh, B. A. & Starodubtseva, E. B. (2010). *Kurs jekonomiki* [The course of the economy]. Moscow: Infra-M [in Russian].
8. Pererva, P. H. & Poberezhna, N. M. (2012). *Vyznachennia efektyvnosti vykorystannia*

- vyrobnychoho potentsialu mashynobudivnoho pidpryiemstva [Determination of efficiency of production potential of machine-building enterprise]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of the Innovation*, 2, 191–198 [in Ukrainian].
9. Bodnaryuk, V. A. (2012). Struktura ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia prybutkom torhovelnoho pidpryiemstva [Structure of the economic mechanism of profit commercial enterprise]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of the NLTU Ukraine: Collected papers*, (22.5), (pp. 188–194) [in Ukrainian].
10. Gonchar, O. I. (2016). Upravlinnia potentsialom pidpryiemstva iz vrakhuvanniam zhytievkykh stadii biznesu [Management of the company potential with regard flock business life] *Naukovyi visnyk Polissia Chernihivskoho natsionalnoho tekhnolohichnoho universytetu – Scientific Bulletin of Polissia Chernihiv National Technological University: Collected papers*, (3 (7), (pp. 190–196) [in Ukrainian].

Е. А. Жук (Хмельницький національний університет). **Управление производственным потенциалом предприятия.**

Аннотация. Цель исследования заключается в проведении анализа для выделения места производственного потенциала как центрального звена производственного процесса, обобщении термина «производственный потенциал» на основе различных мнений ученых для представления структурной схемы элементов управления производственным потенциалом предприятия. **Методика исследования.** Решение поставленных в статье задач осуществлено с помощью таких методов: диалектического подхода, анализа и синтеза, систематизации и обобщения. **Результаты.** В статье рассмотрены основные определения понятия «производственный потенциал предприятия», и на основе мнений ученых, автором сформировано обобщающее определение. Оценено место производственного потенциала в производственном процессе предприятия с учетом влияния финансовых ресурсов. **Практическая значимость результатов исследования.** Сформирован механизм управления производственным потенциалом предприятия, который включает в себя составляющие: функции, формы, методы, инструменты, рычаги. Проведенный анализ позволил определить основные проблемные моменты в управлении производственным потенциалом предприятия, на основе которых были поданы рекомендации по улучшению механизма управления производственным потенциалом.

Ключевые слова: производственный потенциал, управление, ресурсы, возможности, механизм, функции, формы, методы, совершенствование производства, внешние воздействия.

E. Zhuk (Khmelnytskyi national university). **Management of the company production potential.**

Summary. The purpose of the article is to conduct analysis on the allocation of seats productive capacity as central parts of the production process, generalization of the term “production capacity,, based on various scientific opinions for submission structural scheme controls the company production potential. **Methodology of research.** The solution of these problems in an article carried by such methods: the dialectical approach, analysis and synthesis, generalization and systematization. **Findings.** The article discusses the basic definition of “commercial potential of the company,, and, based on the views of scientists, formed generalizing the definition by author. Reviewed the place of production capacity in the company manufacturing process with regard to the impact of financial resources. **Practical value.** Formed mechanism of production capacity of the enterprise, which accommodates a subsequent components, which include: functions, forms, methods, tools, instruments. The analysis allowed to identify the main problem areas in the management of the production potential of the company, and based on them were submitted recommendations to improve the management mechanism of production capacity.

Keywords: production capacity, governance, resources, opportunities, mechanisms, functions, forms, methods, improve production, external influences.

Стаття надійшла 15 жовтня 2016 року.